Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ṿinṭer

Brenner, Yôsēf Ḥayyîm
ברנר, יוסף חיים

Ṿarshe, 1936

ט.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8203

Visual Library

טו.

אין צייטן אַזעלכע, ווי איך האָב אָקאָרשט באַשריבן, פלעג איך מיך זייער פייניקן און פלעג האַלטן פאַר אַ נידעריקייט פון מיין זייט וואס מיין מאַטעריעלע לאַגע ווירקט אויף מיין גייסטיקן צושטאַנד. אָבער אין אַזאַ צושטאַנד האָט זיך מיין גייסט געפונען אויך אין די מערסטע טעג פונם לעצטן זומער, וואָס איך האָב געוואוינט אין .N, כאָטש אין דערדאָזיקער צייט האָט מיר נישט געפעלט נישט קיין דירה, גישט קיין ברויט, נישט קיין בגד.

אָוונט-צייט. די היץ פון דער לופט ווערט קילער און אָנגענעמער. די הימל-בלויקייט, וועלכע איז באַזוימט פורפור און גרין, הילט זיך איין אין אַ קלאָרן און דורזיכטיקן דינעם נעפל. די זון, וועלכע שימערירט אין דערהויבענער שלוה ווערט גרעסער, רויטער און טונקעלער. דורכן פענסטער, צו וועלכן איך קום אָפט צו, אַרומגייענדיק אין מיין צימער פון ווינקל צו ווינקל, זע איך דאָס לעבן: אַ מאַסע מענטשן פאָרן, לויפן, יאָגן, שטויסן זיך, שרייען. קראָמען און פאַרקויף-טישלעך. אין זיי און לעם זיי — ווייבער איינגעשמירטע אין נאַפט און דזיעגעכץ און מנוולדיק קליינוואַרג. גרויסע יידן, וואָס פאַרקויפן באָב און אַרבעס. מויערן, תפיסות, פילאַנטראָפישע הייזער, קאַזאַרמעס, קלויזן, טורעמס פון קריסטלעכע געבעט-הייזער און הויכע קוימענס פון פאַבריקן. און פונדערווייטנס — דער שטאָט גאָרטן, דער שפּאַציר-גאָרטן, ער איז באַזייט מיט ווייסע היט. אַהין איילט איצט אויך די טאָכטער פונם באַלעבאָס פון מיין וואוינונג, וועלכע האָט אַקאָרשט פאַרענדיקט דעם פיינעם ראָמאַן און איצט פודערט זי זיך.

און אין די איבעריקע צימערן זינגט דער בלאַנקענדיקער סאַמאָוואָר זיין ניגון פון וואַרטן אויפן באַלעבאָס פונם גרויסן מאַנופאַקטור-געשעפט, וועלכער וועט אינגיכן קומען טרינקען טיי. די קליינע שטוביקע מיידעלעך צוויטשערן און קרימען די פנימער, נאָכמאַכנדיק, שפּילנדיק זיך, די גרויסע פריינדנס פון זייער עלטערער שוועסטער. דאָס יינגל, דער שילער פון דער קאמערץ-שולע, שטיפט אַרום, אַמפערט זיך מיט דער מוטער און שפּאָט-נאָך אירע שטראָפּרייד, אָבער באלד דערשרעקט ער זיך פאַר די טריט, וואָס הערן זיך אין קאָרידאָר און ער נעמט זיך צוריק צום חשבון און צום סינטאַקסיס. די דיקע, צעגאָסענע מאַדאַם, וואָס איז מיד געוואָרן פרעגלענדיק אַ גאַנצן טאָג, קרעכצט. די רוסישע דינסט נאַשט מיט אַפּעטיט זיסוואַרג און פוצט זיך אויס אין איר „קעכטער“, כדי אינאָווענט אַרויסצוגיין אין טויער אַריין און זיך ווייזן פאַר דער וועלט.

בלויז ביי מיר אין צימער איז אַלץ נישטיק, צעקראָכן, אָפּגעשטאָרבן...

אַ שטיקנדיקע שטילקייט...

אַ ווערימל נאגט מיין האַרץ אָן אויפהער, אָן אַ סוף...

און אין מיין פוסטן מוח וואַקסט אַ באַרג פון פּוילעניש — און אויפן באַרג ווידמענען זיך ווערים... אַלע קלאָגן זיך אויף דער לאַנגווייליקייט, קלאָגן זיך און זוכן מיטלען, וויאַזוי זי צו פאַרטרייבן... זיי זוכן און מיינען, אַז זיי וועלן געפינען... בעלער, טענץ, צירקן, טעאַטערן, ביכער... פאַרשאָלטן זאָלן זיי ווערן...

„אין דעמדאָזיקן לאַנגווייל וויל איך אַליין זיין“ — דערמאָן איך זיך דעם ווילן פונם דיכטער. אָבער אין דער טיפעניש פון מיין נשמה, נאָך טיפער פונם אָרט, וואו ס׳באַהאַלט זיך דער פאַרלאַנג צו זיין אליין, רודערט עפּעס אַ שאָטן פון אַ באַגער, אַז צו מיר זאָל עמיצער אריינקומען: חיימאָוויטש, יודלין, אפילו פיסמאַן אדער קליינשטיין... דערמאָן איך זיך דאָן אָן דער אויפגעצוואונגענער השפעה, וואָס עס האָט אויף מיר

אַ געזעלשאַפט פון מענטשן, די זאַכן, טאַטן, אויסדרוקן, באַוועגונגען, וועלכע שאַפן זיך ביי מיר, ווען איך געפין מיך אין געזעלשאַפט, און וועלכע זענען אינגאַנצן נישט נויטיק... ניין, אַנטלויפן, אַנטלויפן! וואוהין? שוטה, אַנטלויפן פון זיך אַליין?..

איך באַהאַלט מיין פנים אין די הענט. און באַלד דערפיל איך, אַז אין מיין אומרואיקן, שטערנדיקן, דריקנדיקן ווייטיק, אין מיין ווייטיק, וועלכער לאָזט זיך נישט שילדערן, איז פאַראַן עפעס אַן עלעמענט, אַ אַנגענעמער פאַר מיר, אַן עלעמענט, וועלכן איך פאַרהאַלט און וויל, ער זאָל בלייבן אין מיר... און איך טראַכט: אויך די יסורים מיינע זענען נישט מער ווי אַ פאַלש, אַ צביעות, אַ מין באַרימעריי, ווי מיין ווערט וואָלט שטייגן דורך זיי!

— פּי־י־י...— פייפט עפעס אַ פאַבריק־קוימען מיט אַ צאָרנדיקער שטימע, מיט אַ יאָמער־געוויין אויף די דאָזיקע מענטשן־מאַשינען, וואָס וועלן אָפּרוען עטלעכע שעה...

—הע־ע־ע— ענטפערט אים אַ צווייטער פייף מיט אַן אויסגעצויגענעם זיכערן שאַלן, מיט אַ שטימע, וועלכע דריקט אויס די איבערצייגונג, אַז זי שטייט אין גרויסן...

אָבער אָט הערט זיך, ווי מ׳קלאַפּט אין טיר, פּיסמאַן קומט אַריין.

דאָס איז אַ בחור פון אַ יאָר פינפאונצוואַנציק. ער לערנט רענטיסטיק, ר׳איז אַ קרענקלעכער און רוימט זיך מיט זיין קרענק, קלאָגט זיך תמיד אויפן לעבן און אויף דער סביבה, וועלכע האָבן פון אים אַ תל געמאַכט און ער האַלט זיך פאַר אַ גרויסן סקעפּטיקער.

ער קומט אַריין, און אין זיין אַריינקומען דערשפיר איך עפעס אַ מין אָפן־פאַרבאַרגענעם שווינדל. איך שטיי נישט אויף. נישט־ווילנדיק באַהאַלט איך פונם אַריינגעקומענעם דעם שאָטן פון מיין אויפרודערונג. עס נעסטעט אין מיר אַ פאַרלאַנג, ער זאָל נישט דערקענען, אַז איך פריי זיך מיט זיין קומען...

— דו זיצסט אינדערהיים... אַליין... — הויבט ער אָן.

— נו... זיפץ איך אָפּ, ווי איינער זאָגט: וואו־אַהין זאָל איך זיין? האָבן דען אַזעלכע מענטשן ווי איך אַן אָרט, וואוהין צו קומען? אַליין — אוודאי, אַליין; אַזעלכע מענטשן ווי איך זענען איינזאַמע, עלנטע זיצן זיי...

און אָנך צעלאַך זיך מאָדנע. די קולות ווערן שוואַכער...

— וואָס הערט זיך נייעס?

— נייעס? כי... וואָס קען זיך הערן? וואָס איז בכלל פאַראַן פאַר אַ נייעס? ווען איז פאַראַן נייעס?... ווער וועט ענטפערן אויף דער־דאַזיקער פראַגע פּאָזיטיוו?

— חיימאָוויטש איז געווען ביי דיר?..

— ניין.

— אפשר וועלן מיר גיין צו אים? אָבער ניין. איצט איז ער זיכער נישט אינדערהיים, וואָרום ער האָט דאָך עפּעס עסקים. איך זאָג תמיד: עסקים, סודות, געהיימניסן, — דאָס זענען חיימאָוויטשעס שוואַכקייטן. אַן אויסטערלישער סוביעקט. הייגט באַגעגנט ער מיך... יאָ, און דאַווידאָווסקין, דעם ווילדן משוגענעם האָסטו געזען היינט? בכן, זיצסטו אין שטוב און אויף די לעקציעס ביסטו געגאַנגען? אָך, די לאַנגווייליקייט, — דאָס איז אַ שרעקלעכע זאַך, זייער אַ שרעקלעכע. נישטאָ קיין שום מיטל און תרופה. דו באַגרייפסט? נישטאָ קיין איינדריקן, נישטאָ קיין לעבן; נישטאָ קיין שום פּאָרטל צו פאַרטרייבן...

— וואָס? וואָס צו פאַרטרייבן? — פרעגט קליינשטיין, וועלכער קומט גראָד אַריין, און ער איז גרייט צו לאַכן.

— און חיימאָוויטשעס עצה?

— ארבעט?.. ניין, נישט קיין אויסגעפּרובט מיטל...

— און רייסן ציין? — לאַכט קליינשטיין, אַ פריילעכער פון זיין חכמה — „שטאָך".

— רייסן ציין אַן געלט? — האַלט איך זיך אויך נישט איין פון אַ באַמערקונג — פּיסמאַן זוכט דאָך אָבער באַצאָלט פאַר זיין לאַנגווייליקייט!

און ווי איך פאַרענדיק ארויסצוזאגן דאָס לעצטע וואָרט

טוט מיר זייער באנג פארוואָס איך האָב פארשוועכט מיין שווייגן, און איך ווער מיר נמאס אין מיינע אייגענע אויגן. איך רוק מיך אריין אין א ווינקל.

מיינע מיטשמועסער רעדן צווישן זיך אַליין. קליינשטיין דערציילט פאַקטן און נייעסן, גענומענע פון דער אַפטייק, וווּ ער אַרבעט, אַלס שילער, און פיסמאַן טיילט זיך מיט זיין תריינט מיט זיינע שטאָטישע נייעס, וואָס ער האָט געבראַכט פונם „דענטיסטיק׳-חדר, און מיט ליטעראַרישע נייעס, וואָס ער האָט געלייענט. זייערע רייד זענען בעשמאָלצן מיט רכילות און לשון-הרע אויף דעם און אויף יענעם. מיך פאַרגעסן זיי, נאָר פון צייט צו צייט שטעלן זיי מיר עפעס אַ פראַגע, ווי: „וואָס איך לייען״?״.

— וואָס איך ,ייען? פונוואַנען נעמט איר, אַז איך לייען? אָבער יאָ, אמת, איך לייען... וועגן קאַרל מאַרקס... גוט?..

— מאַרקסיזם... — זיפצן אָפּ מיינע מיטשמועסער און קערן זיך אום צו זייערע זאַכן.

די זון פאַרגייט, די פנימער פון מיינע געסט דריקן אויס עפּעס אַ מין געפיל פון אַנטוישטער האָפענונג, ווי זיי וואָלטן נישט געפונען ביי מיר אין וואוינונג, וואָס זיי האָבן געזוכט. זיי מישן און בלעטערן, אפשר צום הונדערסטן מאָל, די עטלעכע ביכער, וואָס ליגן אויף מיין טיש, און זיי רייסן איבער זייער שמועס, ווענדנדיק זיך צו מיר און פאָרלייגנדיק, מיר זאָלן ערגעץ גיין. אָבער איך ריר זיך נישט פון אָרט. אין מיין צעבראָקעלטן מוח שוועבן אַרום ברוכגעדאַנקען, ווי שנייעלעך, ווען זיי טאַנצן און טראָגן זיך אין אַ ווינטערדיקער זאַווערוכע...

זיי רעדן וועגן גאָרקין, טשעכאָוון, טאָלסטאָיען... טאָלסטאָיס אַנאַליז... טאָלסטאָי איז אַ מיסטיקער... ער אַליין לעבט נישט לויט זיין לערע... ער האָט געפונען אַ באַרואיקונג פאַר דער נשמה אין זיין לערע... טאָלסטאָיס לערע — וואָס? וואָס האָט ער געפונען? ער האָט דען פאַרענטפערט די ווידער-שפרוכן? צו דערפילן גאָטס ווילן... דאָס איז, וואָס אַן אמת,

אַ פּשוטער חשבון, מער רעאַליטעט, ווי מיסטיק... אָבער — דאָס
זענען רייד גלאַט אין דער וועלט אַריין. אויך דאָס לעבן פון
זיינע תּלמידים האָט, סוף כּל סוף, אָנגענומען אַ טרויעריק-לע-
כערלעכע פאָרם... דער מענטש בלייבט אייביק אַ מענטש...
דאָס לעבן גייט, סוף כּל סוף, צוריק אַריין אין זיין פּריערדי-
קער נאָרם... טאָלסטאָי — — — ער איז אַ גרויסער מענטש,
אַ גרויסער זקן... און ער וועט שטאַרבן, ר'וועט שטאַרבן... טאָ
בכן איז וואָס?.. ער האָט געשריבן ביכער וועגן לעבן און
די „ביכער“... און אויף זיינע ביכער זענען געוואָרן „ביכער“,
איינער פון די לעבנס-טיילן... און וועגן דידאָזיקע ביכער
שרייבט מען נאָך ביכער... און פּיסמאַן און קליינשטיין
קריטיקירן... אויך בראַנדעס האט קריטיקירט טאלסטאיען...
אויך מאַקס נאָרדוי האָט געשריבן וועגן אים... און דאָס לעבן
ציט זיך, ציט זיך, ציט זיך — — — אייביק, אָן אַ סוף...
שרעקלעך!.. ניין...

אַ מאכל פאַר מאָל און פאַר מילבן
איז די גאנצע געשיכטע.

און וואָס זיצן דאָ דידאָזיקע? נאָך וואָס קומען זיי? פאַר-
וואָס לאָזן זיי מיך נישט אַליין? נאָר וואס ארט עס מיך?..
אז סוף-סוף טראכט איך בלויז וועגן מיינע אייגענע זאכן... ווי
א קליינלעכקייט... קליינלעכקייט — און וואס איז אזוינס גרויס-
קייט? אוי, אָוי, מיין מוח ווערט צעטומלט... איך טראכט
גאָרנישט... כ'בין פארגליווערט געוואָרן... יא, יא, יא, שווער
צו לעבן, דאס לעבן איז שווער, אבער אזא מין לעבן... מיין
צימער איז פיל מיט שפינוועבס... א שפין נאגט אויס א פליגן-
מוח... קאלט, קאלט צו לעבן אן ר גאט... קאלט — אבער די
„באלעבאטישע“ווארעמקייט, אויף וואס דארף איך זי האבן?..
א „סוף“... אנדערע מענטשן... מ'דארף לעבן שטארק.. אויב
לעבן צוליבן שיינעם און דערהויבענעם — איז דאך כּדאי דאס
לעבן... מ'„דארף“ — דער באקאנטער מ'דארף... די „פייניקונ-
גען“ — וועלכע פייניקונגען?.. מיט „שטארקייט“ — וואס פאר
א שטארקייט? וואס גרויס איך זיד פאר מאר זיך אליין?... אוי-

אוי-אוי, נארישקייט זענען אלע מיינע מחשבות..: מע דארף נישט.. ס'איז אַלציינס, אַלציינס, אַלציינס... אַבסאָלוטע לאַנגווייליקייט... „לאַנגווייליקייט" — וואָסער לאַנגווייליקייט?.. ניין-ניין, ניין...

— שטותרייען! — ברעך איך פּלוצלינג אויס מיט אַ הויך, געלעכטער.

— וואָס? וואָס זאָגסטו? — כאַפּן מיך אָן די חברים.

— שטותריי... כ'זאָג גאָרנישט, ס'איז גאָרנישט. גענוג, גענוג צו קלאגן זיך איף אונזערע יסורים — האָב איך געזאָגט. ...ס'איז נמאס דאָס וויינען טאָג און נאַכט... און וואָס זענען אונזערע יסורים? — ציבעלע-יסורים... ווען ס'וואָלטן געווען יסורים, ווי ס'דאַרף צו זיין — וואָלט די זאַך אַנדערש געווען... באמת, פעלט אונז קיין זאַך נישט... כי... אזוי... אַלע יאָמער און קלאָגן... גענוג!.. אָבער אויך דאָס איז נאַרישקייטן... אַן אימפּעט פון שווייגן!... און ווער האָט דאָס רעכט אונז צו שטערן? צוליב וואָס פאַרמאַכן דאָס מויל? אויב ס'וועט נישט גרינגער ווערן, וועט נישט העלפן — פאַרוואָסזשע זאָל מען נישט שרייען? שרייען ווילן מיר... „מיר ווילן", יאָ, מיר ווילן און נישט מיר דאַרפן.. ס'איז פאַראַן אַ גייסטיקע קאַלטקייט, וואָס קומט פון חכמה און נישט פון טעמפּקייט... אָבער צי דען איז נישט אַלציינס? סוף כל סוף, אייביקער אונטערגאַנג... אָן אַ ציל, אָן אַן אידעע, אָן אַ וועג...

די צווייטע העלפט פון דעם מטורפדיקן מאָנאָלאָג שעפּטשע איך ווי פאַר מיר אַליין. נאָך אַ קורצן איבערייס גיב איך צו:

— איר ווייסט?.. ס'וואלט געווען גוט, ס'וואלט גוט געווען, כא — כא, גוט, ווי איך בין א ייד, ווען ס'וואלט געקומען א פולשטענדיקער סוף אויף די אלע אומגליקלעכע, קראנקע, מיאוסע, איבעריקע... ווען זיי וואלטן אלע אומגעקומען מיט איין מאָל... ס'וואָלט דאן לייכטער געווארן פאר די שטאָלצע, געזונטע שיינע... הוּ! — — —

מײנע פרײנט זאָגן, אז זײ האבן מורא מיך צו לאזן אלײן: מײנע אױגן האָבן זיך עפּעס געענדערט. זײ אמפּערן זיך מיט מיר — און ס'איז זײ נישט שװער מיך גובר צו זײן. איך טו אָן דאס היטל און גײ מיט זײ. מיר קומען צו חײ־מאָװיטשן.